

*Кудрявцев К. О., аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ГРЕЦІЇ В УМОВАХ КРИЗИ ЄВРОЗОНИ

Аналізується актуальна проблема розвитку українсько-грецьких економічних відносин у контексті подолання кризових явищ в зоні євро. Виявлено, що торговельні відносини між Україною та Грецією добре розвиваються та загалом відповідають інтересам обох країн, незважаючи на значне просідання 2009 року. Період світової фінансово-економічної кризи значно вплинув на двосторонні економічні відносини. Разом з тим, у двох країн є всі перспективи для ефективного відновлення темпів зростання двосторонніх торговельно-економічних зв'язків. Але ці перспективи мають враховувати ці макроекономічні процеси, що відбуваються в ЄС та єврозоні зокрема. Трансформаційні процеси в ЄС є проявом глобального економічного та інформаційного розвитку. Кризові явища в єврозоні були значним чином зумовлені особливостями її економічної та інституційної організації, зокрема, наявністю умов для вільного руху капіталу та відсутністю координованості політики в інших секторах економіки. Греція залишається одним з найважливіших зовнішньоекономічних партнерів України в регіоні Південних Балкан та Східного Середземномор'я.

Ключові слова: інтеграція, економічна політика, валютний союз, конвергенція різних швидкостей, інституційна організація, двосторонні відносини, світова фінансово-економічна криза, диверсифікація торговельних потоків.

*Kydryavtsev Kostyantyn, postgraduate student,
V. N. Karazin National University of Kharkiv*

DEVELOPMENT OF UKRAINE-GREECE INTERNATIONAL ECONOMIC COOPERATION IN THE CONTEXT OF EUROZONE CRISIS

The article is devoted to the problem of Ukrainian Greek economic relations in the context of overcoming the crisis in the euro area. We found that the trade relations between Ukraine and the Hellenic Republic is well developed and generally in the interest of both countries, despite a significant drawdown in 2009. During the global financial crisis significantly affected the bilateral economic relationship. However, in both countries there is every prospect for effective recovery rate of growth of bilateral trade and economic ties. However, these perspectives should consider these macroeconomic processes that serve the EU and the euro area in particular. Transformation processes in the EU is a manifestation of global economic and information development. The crisis in the eurozone were largely due to the peculiarities of its economic and institutional organizations, including the conditions for the free movement of capital and the lack of coordination of policies in other sectors. Greece is one of the most important foreign trade partners of Ukraine in the South Balkans and the Eastern Mediterranean

Keywords: Integration, Economic Politics, currency union, convergence at different speed, Institutional Organization, bilateral relationships, world Finance-economic crisis, diversify trade flows.

*Кудрявцев К. А., аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

РАЗВИТИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА УКРАИНЫ И ГРЕЦИИ В УСЛОВИЯХ КРИЗИСА ЕВРОЗОНЫ

Анализируется актуальная проблема развития украинско-греческих экономических отношений в контексте преодоления кризисных явлений в зоне евро. Виявлено, что торговельные отношения между Украиной и Греческой Республикой хорошо развиваются и в целом отвечают интересам обеих стран, несмотря на значительное проседание в 2009 году. Период мирового финансово-экономического кризиса значительно повлиял на двусторонние экономические отношения. Вместе с тем, у двух стран есть все перспективы для эффективного восстановления темпов роста двусторонних торгово-экономических связей. Однако, эти перспективы должны учитывать те макроекономические процессы, которые про-

исходят в ЕС и еврозоне в частности. Трансформационные процессы в ЕС являются проявлением глобального экономического и информационного развития. Кризисные явления в еврозоне были значительным образом обусловлены особенностями ее экономической и институциональной организации, в частности, наличием условий для свободного движения капитала и отсутствием скоординированности политики в других секторах экономики. Греция остается одним из важнейших внешнеэкономических партнеров Украины в регионе Южных Балкан и Восточного Средиземноморья.

Ключевые слова: интеграция, экономическая политика, валютный союз, конвергенция различных скоростей, институциональная организация, двусторонние отношения, мировой финансово-экономический кризис, диверсификация торговых потоков.

Постановка проблеми в загальному вигляді, її зв'язок із науково-практичними завданнями. В умовах невизначеності інтеграційних спрямувань України особливо важливого значення набувають двосторонні торговельно-економічні відносини з традиційними економічними партнерами з числа членів ЄС. Одним з небагатьох варіантів подальшого розвитку економічних відносин між Україною та ЄС стає підвищення ефективності окремих двосторонніх зв'язків між Україною та членами ЄС, серед яких важливе місце посідає Греція.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання двосторонніх економічних відносин України, а також окремі аспекти функціонування економіки ЄС та Греції зокрема, в різні періоди досліджувалися провідними українськими вченими, серед яких варто виділити таких авторів, як А. Голіков [1], О. Довгаль [2], С. Мякушко [5], О. Снігир [8], С. Гуцал [8], А. Філіпенко [4] та ін.

Мякушко С. зазначає, що одним із ключових напрямів зовнішньої політики України є розбудова якісно нових, рівноправних двосторонніх міждержавних відносин з європейськими країнами. Зокрема, значні зусилля спрямовані на налагодження міцних політичних та економічних зв'язків з Грецією – країною, партнерські стосунки з якою можуть сприяти виходу України на привабливі для неї ринки Східного Середземномор'я, а через них – і до країн Близького Сходу та Північної Африки [5].

Питанням структурних зрушень в економіці Європейського Союзу та Греції зокрема присвячені численні аналітичні записки Національного інституту стратегічних досліджень [8]

Утім, попри небайдужість економістів до дослідження зовнішньоекономічних відносин України, зв'язкам з Грецією присвячені переважно політологічні та історичні наукові праці. А в сучасних умовах українсько-грецькі відносини варто розглядати через призму макроекономічного аналізу ЄС. В умовах, коли Україна обрала різновекторність зовнішньої економічної політики, а також нестабільний стан української національної економіки, особливо актуальним представляється вивчення досвіду економічних трансформацій Греції, а також флуктуаціям в українсько-грецьких економічних відносинах.

Мета статті. Виявити тенденції й перспективи відносин України та Греції в контексті української євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Європейська інтеграція України має залишатися пріоритетом зовнішньо- та внутрішньополітичних зусиль держави, оскільки вона є інструментом модернізації та засобом подолання технологічної та економічної відсталості країни.

Сформована в 90-х рр. договірно-правова база вивела українсько-грецькі відносини на якісно новий рівень співробітництва, що будується на цивілізованій державно-правовій основі [5].

На сучасному етапі двосторонні відносини між Україною та Грецькою Республікою регулюються договірно-правовою базою співробітництва, яка нараховує 30 чинних нормативних документів. Крім того, 6 двосторонніх документів було підписано, але не набули чинності до цього часу [7].

Нами свідомо був вибраний кризовий період розвитку міжнародних економічних відносин (2008–2012 рр.) усіх регіонів світу для проведення економічної діагностики українсько-грецького економічного співробітництва (рис. 1). Як видно з рис. 1, період з 2009 р. характеризувався значним спадом активності в торгівлі товарами між Україною та Грецією. Цьому сприяла низка факторів серед яких – несприятлива зовнішня кон'юнктура в ЄС та США, внутрішні дисбаланси в ЄС, спад промислового виробництва в Україні.

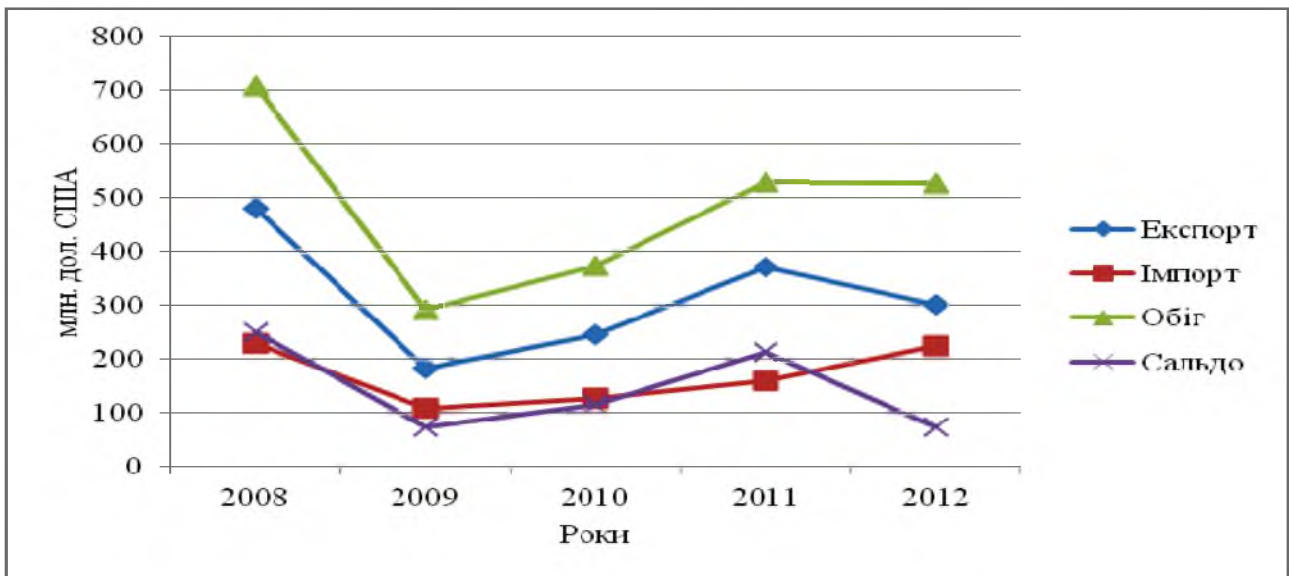

Рис. 1. Динаміка торговельного обороту України та Греції [7].

Як видно з рис. 1, період з 2009 р. характеризувався значним спадом активності у торгівлі товарами між Україною та Грецією. Цьому сприяла низка факторів серед яких – несприятлива зовнішня кон’юнктура в ЄС та США, внутрішні дисбаланси в ЄС, спад промислового виробництва в Україні тощо.

З початку 2013 р. відмічається значне покращення показників взаємної торгівлі. Незважаючи на те, що економіка Греції продовжує перебувати в стані глибокої рецесії, яка продовжується вже шостий рік поспіль, за даними Держкомстату України за січень – вересень 2013 р. експорт товарів з України в Грецію збільшився на 12,1 % (порівняно з відповідним періодом минулого року) і склав 167,8 млн. дол. США (проти 149,7 млн. у вересні 2013 р.). Імпорт зріс на 4,2 % і склав 135,2 млн. дол. США (129,7 млн. дол. США) [7].

Головна особливість торговельних відносин між країнами – це позитивне сальдо українсько-грецького торговельного балансу протягом всього періоду, що досліджується.

Якщо розглянути структуру експорту-імпорту українського експорту-імпорту з Грецією, то слід відзначити традиційність таких товарів для зовнішньоекономічного сектора України.

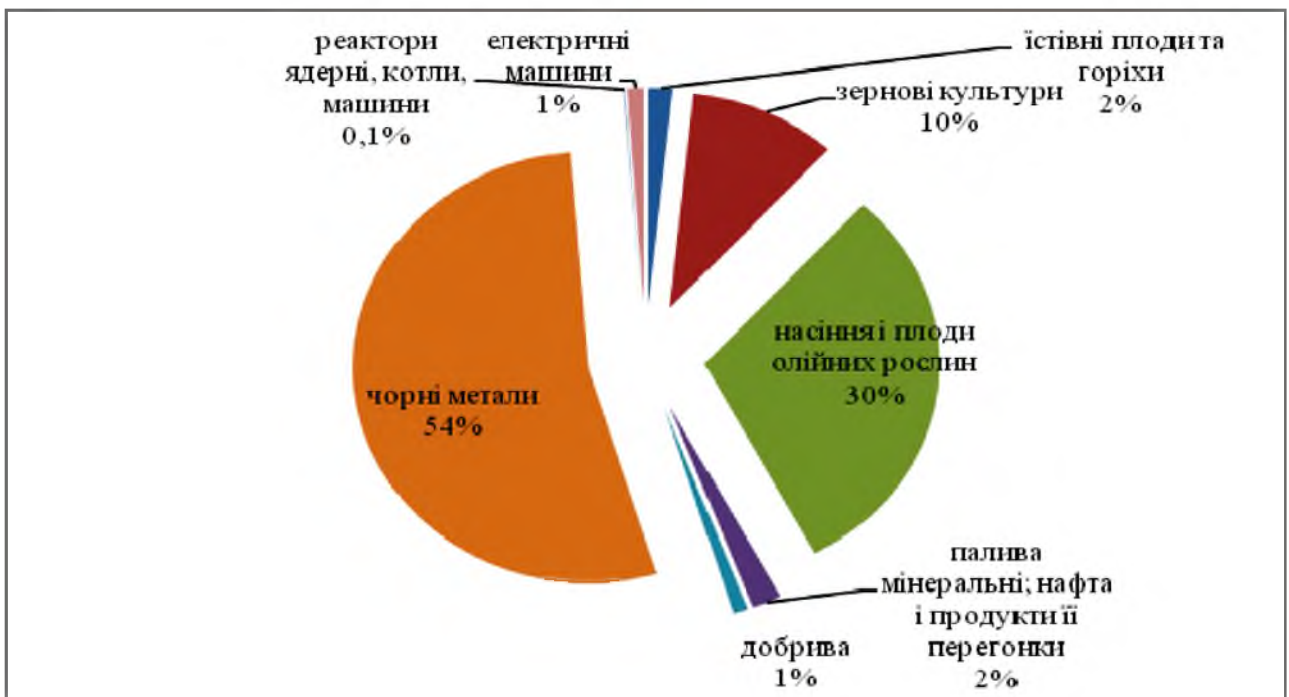

Рис. 2. Структура українського експорту до Греції (2012 р.) [7].

Серед найголовніших статей українського експорту до Греції залишається продукція металургійної галузі, зокрема чорні метали. Другою товарною позицією є продукція сільськогосподарської галузі. Саме ця сфера відчуває значні перешкоди для подальшого збільшення експорту у вигляді митних тарифів ЄС. Саме зона вільної торгівлі між Україною та ЄС могла б стати фактором підвищення експортного потенціалу українських виробників в Греції.

Особливої уваги заслуговує структура українського імпорту з Греції (рис. 3).

Серед найвагоміших позицій імпорту виділені їстівні плоди та горіхи. Це пов'язане із сприятливим грецьким кліматом та особливостями ведення країною сільського господарства. Під це визначення входять маслини, оливки, цитрусові, горіхи.

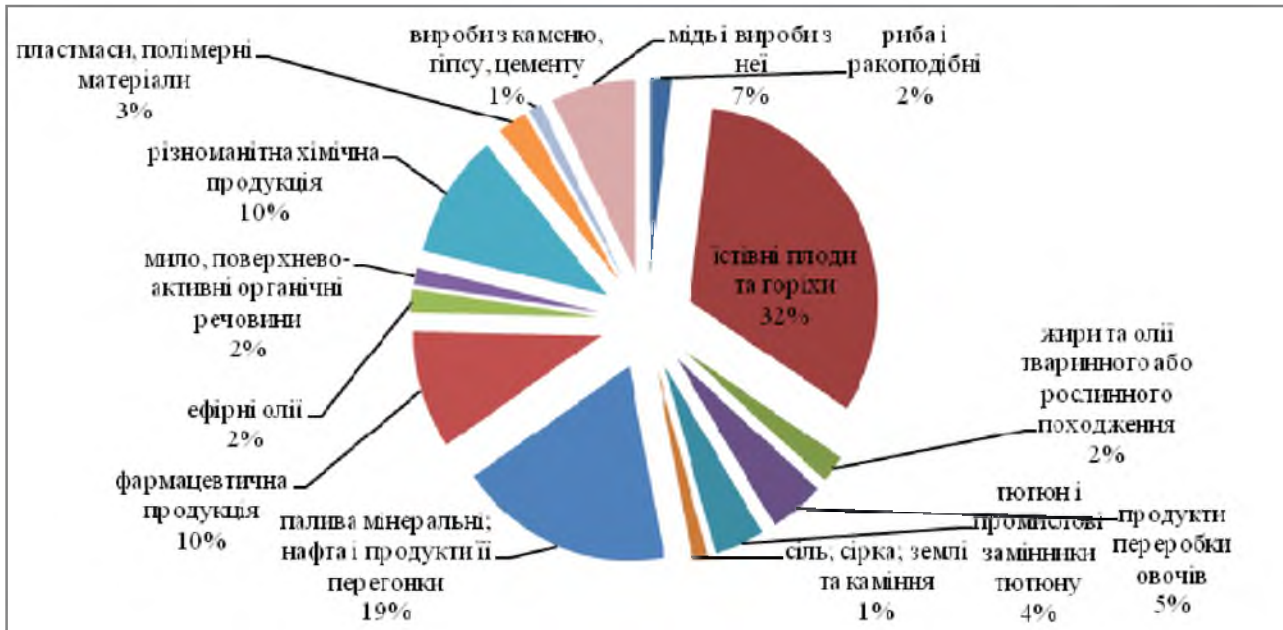

Рис. 3. Структура українського імпорту з Греції (2012 р.) [7].

Особливістю імпорту з Греції є його різноманітність. Крім традиційних продуктів харчування, слід виділити фармацевтичну продукцію, паливо мінеральне і продукти нафтоперегонки, хімічну продукцію.

Особливістю українсько-грецької торгівлі є значна частка торгівлі послугами, яка складає 20% від загального товарообігу. Зовнішньоекономічні послуги є товаром, що не проходить митного контролю і на який не оформляється вантажна митна декларація. Основними видами зовнішньоекономічних послуг є: транспортні, подорожі, будівельні, страхові, фінансові, комп'ютерні та інформаційні, роялті та ліцензійні, юридичні, бухгалтерські, науково-дослідні та дослідно-конструкторські, архітектурні та інженерні, державні, зв'язку, приватним особам та в галузі культури і відпочинку.

Україна надає Греції послуги в галузі ремонту, транспорту, зв'язку, технічних послуг. Основні позиції грецьких послуг Україні – це туризм та ділові послуги. Позитивним аспектом двосторонньої торгівлі останнім часом було збільшення обсягів торгівлі послугами, які за I півріччя 2012 р. зросли на 29%, причому експорт українських послуг збільшився на 33% (в першу чергу завдяки збільшенню туризму та транспорту) [7].

Однак, незважаючи на поступове відновлення торговельно-економічного співробітництва, зовнішня фінансово-економічна кон'юнктура в ЄС залишає багато загроз для подальшого розвитку національних економік України та Греції. Саме це зумовлює подальшу логіку нашого дослідження.

Глобальна економічна і фінансова криза, яка почалася в 2008 році, мала тяжкий вплив на Європейський Союз і країни зони євро.

Боргова криза допомогла виявити структурні недоліки в деяких європейських країнах, такі як неприйнятно високий рівень державного або приватного боргу та зниження конкурентоспроможності.

Криза також вказала на недоліки у структурі самого економічного та монетарного союзу.

У рамках сьогоднішньої європейської кризи прийнято виокремлювати:

- фінансову та боргову кризу, що сконцентрована в Греції, однак помітна також і в Південній Європі та Ірландії;
- кризу конкурентоздатності, що проявляється у великому та тривалому дефіциті торговельного балансу, який спостерігається на периферії євросони та у навіть більшому дисбалансі поточних витрат всередині євросони загалом;
- банківську кризу, що вперше проявилася в Ірландії, однак наразі розповсюджується по всій євросоні через зростання занепокоєння щодо суверенних платоспроможностей [8].

Не дивлячись на те, що очевидним проявом кризи є ріст державної заборгованості, її корені треба шукати набагато глибше – а саме у втраті такими країнами, як Греція, Ірландія, Італія, Португалія та Іспанія конкурентоздатності [9]. Наступний сценарій є типовим майже для всіх країн периферії євросони:

Упровадження євро призвело до різкого скорочення процентних ставок та такого ж різкого зростання впевненості з боку людей, що інститути та ВВП на душу населення швидко зрівняються із найрозвинутішими країнами євросони.

Внутрішній попит швидко збільшився, що призвело до випереджаючого росту цін на товари, що не були предметами міжнародної торгівлі, а також росту заробітних плат у порівнянні із ростом продуктивності праці.

Прискорення економічного зростання відбувалося здебільшого завдяки внутрішньому сектору послуг, будівництву та підвищенню значущості держави, в той же час частка експорту у ВВП залишилася на незмінному рівні, а імпорт та дефіцит поточного балансу в умовах доступності іноземних інвестицій навпаки збільшувалися.

У результаті виросли заборгованість держави та приватних суб'єктів [9].

У відповідь на кризу, національний уряд і європейські інститути впровадили широкий спектр заходів для забезпечення фінансової стабільності євросони і зміцнення інституційної архітектури в зоні євро та ЄС загалом. Вони погодилися на всеосяжні реформи економічного управління з тим, щоб уникнути подібних потрясінь у майбутньому.

Так, одним з найперших кроків на шляху подолання кризи було прийняття Європейського плану відновлення економіки у грудні 2008 року.

Передбачалося виділення близько 200 млрд. євро фінансової допомоги для розширення споживчого попиту. Крім того, було ухвалено виділення 30 млрд. євро на підтримку малого та середнього бізнесу [8].

Антикризові заходи Європейського Союзу можна згрупувати таким чином:

Допомога Греції

Заходи допомоги Греції можна умовно розподілити на 3 групи: бюджетно-податкова політика, структурні реформи та фінансовий сектор (рис. 4).

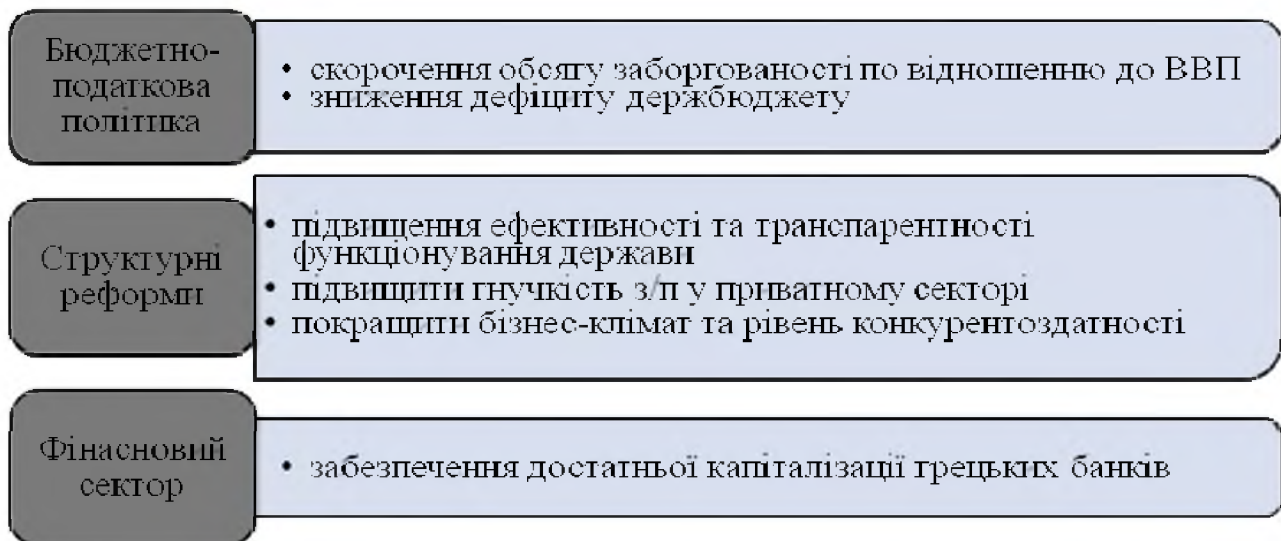

Рис. 4. Напрями антикризових заходів у Греції. Складено автором за [10].

21 лютого 2012 р. на зустрічі міністрів фінансів країн єврозони було узгоджено програму фінансової допомоги Греції. Головними домовленостями були:

- списується понад 53 % суми боргу (майже 100 млрд. євро) Греції перед приватними кредиторами;
- до 2020 р. рівень зовнішнього боргу Греції має бути зниженим зі 160 % ВВП до 120,5 %;
- у рамках програми фінансової допомоги Греція отримує від ЄС кредит у розмірі близько 130 млрд. євро, якщо буде виконувати програму, розраховану до 2014 р.;
- у 2012 р. бюджетні витрати Афін додатково скорочуються на 325 млн. євро.

Греція має лібералізувати свій ринок праці та приймає план скорочення держвидатків, що передбачає скорочення на 15 тис. робочих місць в державному секторі та зниження мінімальної зарплати з 751 до 600 євро; фінансова політика Греції буде знаходитись під постійним моніторингом спеціальної робочої групи, що складатиметься з експертів Єврокомісії та держав єврозони [8].

За прогнозами МВФ, Греції необхідно буде підтримувати сальдо на рівні 6% ВВП та забезпечувати щорічний приріст ВВП у розмірі 2,7% тільки для того, щоб до кінця 2020 року знизити співвідношення заборгованості та ВВП до 120% [6].

Реформування фінансової архітектури

У 2009 р. було ухвалено рішення про створення нової наднаціональної архітектури нагляду та контролю за фінансовими ринками, основу яких мали складати Європейська рада аналізу системних ризиків (European Systemic Risk Board (ESRB)) та Європейська система фінансових контролерів (European System of Financial Supervisors (ESFS)).

Головним завданням цих інституцій є нагляд за діяльністю банків, фінансових і страхових компаній, пенсійних фондів. Рішення цих інституцій мають рекомендаційний характер.

У 2010 році пріоритетним завданням було усунення труднощів, з якими стикаються найслабші економіки єврозони. Було створено три тимчасових механізмів: Європейський фінансовий стабілізаційний механізм (ЄФСМ) був створений ЄС, тоді як єврогрупа заклала основи для Механізму кредитування Греції та Європейського фонду фінансової стабільності (ЄФФС).

У жовтні 2012 р. міністри фінансів Єврозони запустили Європейський стабілізаційний механізм (ESM). Через нього надається фінансова допомога країнам, які переживають фінансову скруту. Цей фонд формується за рахунок випуску фінансових інструментів та боргових цінних паперів терміном до 30 років. Максимальний обсяг кредиту, який може надаватися державі-учасниці – 500 млрд. євро.

Підтримка надається на жорстких умовах – допомогти урядам вивести свою економіку на шлях сталого розвитку. Даний механізм був використаний Іспанією й використовується зараз Кіпром [7].

Для рекапіталізації своїх банків, котрі постраждали від кризи на ринку нерухомості, Іспанія просила в ЄСМ до 100 мільярдів євро. Гроші надходять не до бюджету країни, а майже напряму до іспанських банків. Саме через це Іспанія не повинна звітувати перед єврозоною та ЄСМ про втілення таких жорстких заходів економії, основною умовою для отримання зовнішньої допомоги Кіпром було прийняття двох законів, які забезпечують контроль над банками країни.

Крім того, у 2011 році ЄЦБ вирішив розширити свою програму кредитування та започаткував нові заходи з надання кредитів для фінансової підтримки країнам-учасницям єврозони у рамках антикризової політики. Ідеться про програму фондового ринку та Програму з купівлі облігацій [2].

Першу з них було розпочато ще 2010 року для трьох країн периферії єврозони – Греції, Португалії та Ірландії. Наступного року вона розширила свою дію на Іспанію та Італію.

Ця програма стимулює втручання національних банків та центрального банку єврозони до управління борговими цінними паперами країн-учасниць, шляхом їхньої купівлі. Метою є відновлення перехідного механізму монетарної політики в межах валютної зони та досягнення цінової стабільності. За період з травня 2010 року до грудня 2011 року ЄЦБ викупив облігацій на загальну суму у 218 млрд. євро [8].

Друга програма була спрямована на стимулювання кредитних інституцій для надання кредитів своїм клієнтам. В її рамках було викуплено облігацій на загальну суму у 40 млрд. євро [10].

Висновки. На основі проведеного аналізу можна зробити наступні висновки. Загалом торговельні відносини між Україною та Грецькою Республікою добре розвиваються та в цілому відповідають інтересам обох країн. Греція залишається одним з найважливіших зовнішньоекономічних партнерів України в регіоні Південних Балкан та Східного Середземномор'я.

Період світової фінансово-економічної кризи значно вплинув на двосторонні економічні відносини.

Попри те, у двох країн є всі перспективи для ефективного відновлення темпів зростання двосторонніх торговельно-економічних зв'язків. Але ці перспективи мають враховувати ці макроекономічні процеси, що відбуваються в ЄС та єврозоні зокрема.

Трансформаційні процеси в ЄС є проявом глобального економічного та інформаційного розвитку. Кризові явища в єврозоні були значним чином зумовлені особливостями її економічної та інституційної організації, зокрема, наявністю умов для вільного руху капіталу та відсутністю координованості політики в інших секторах економіки.

Досі заходи у сфері економічного врядування в ЄС були практично безрезультативними через свій рекомендаційний характер та відсутність юридичного зобов'язання держав-членів ЄС дотримуватися їх. Кризові явища в єврозоні та ЄС загалом створили сприятливі політичні умови для здійснення глибоких інституційних перетворень в сфері європейської інтеграції.

За період свого розвитку ЄС досягнув значних успіхів у всіх складових економічного та соціального розвитку – це змушує країни «периферії» орієнтуватися на європейські стандарти і налагоджувати співпрацю з ЄС на основі цінностей. Саме це і зумовлює подальший економічний інтерес українських виробників для виходу на ринки ЄС, і українсько-грецькі відносини виступають своєрідною ізоморфною моделлю співробітництва в форматі ЄС – Україна – із підтриманням позитивного торговельного балансу та різноманітністю експорту-імпорту товарів та послуг.

Література

1. Економіка зарубіжних країн / А.П. Голюков, О.Г. Дейнека, Л.О. Позднякова, П.О. Черномаз. – Х.: Екограф, 2008 р. – 216 с.
2. Довгаль Е.А. Макроекономіка: учеб. пособ. для студ. экон. спец. / Е.А. Довгаль; Нар. укр. акад. – Х.: Изд-во НУА, 2010. – 300 с.
3. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: перспективи підписання та можливості тимчасового застосування. Аналітична записка НІСД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/911/>
4. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть / Філіпенко А.С., Будкін В.С., Гальчинський А.С. та ін. – К.: Либідь, 2007. – 470 с.
5. Мякушко С. Роль договірно-правової бази у становленні та розвитку українсько-грецьких зв'язків / С. Мякушко // Вісник Національної академії наук України. – №5. – 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/portal/all/herald/2002-05/8.htm>
6. Греція сьогодні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.greek.ru/all/greecetoday/>
7. Сайт Посольства України в Греції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://greece.mfa.gov.ua/ua/ukraine-gr/trade>
8. Трансформація Європейського Союзу під впливом кризи єврозони. Висновки для України : аналіт. доп. / О. В. Снігир, С. А. Гуцал [за ред. А. З. Гончарука]. – К. : НІСД, 2012. – 64 с.
9. Кончин В.І. Причини та прояви боргової кризи в ЄС і суперницькі підходи антикризової політики / В.І Кончин., М.В.Максименко // Київський інститут бізнесу та технологій. – № 2 (18). – 2012. – С. 19–30.
10. КРИЗИС ЕВРО, или ПОТЕРЯННАЯ ПАРАДИГМА / Под ред. Ури Дадуша [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://carnegieendowment.org>

Стаття надійшла до редакції 22.12.2013 р.